

VISK – Průzkum
inovací ve veřejných
knihovnách ČR 2024

Závěrečná zpráva 2024

sociores

Mgr. Pavel Černý

✉ pavel.cerny@sociores.cz

🌐 www.sociores.cz

Verze 1A

1.1. Obsah

1.1. Obsah	2
1.2. Úvod.....	2
2. Závěry	3
3. Tabulky, grafy, otevřené otázky.....	5
3.1. Inovace a nové služby	5
3.2. Služby: strukturované otázky pro každou inovaci	7
3.3. Rozhodování o službách, inovace, bariéry, výzvy.....	15
3.4. Budoucí plány.....	24
3.5. Informace o knihovně	27
3.6. Závěrečný komentář	33
4. Údaje o výzkumu	33

1.2. Úvod

Předkládaná zpráva obsahuje výsledky z průzkumu na téma inovace ve veřejných knihovnách mezi veřejnými knihovnami v České republice. Jedná se o údaje z dotazníkového šetření realizovaného Městskou knihovnou v Praze v roce 2024.

Výzkum měl tyto cíle:

- Zmapovat a analyzovat nové a inovované služby zavedené ve veřejných knihovnách ČR v letech 2022-2024, včetně jejich úspěšnosti a souvislosti s pandemií COVID-19.

K čemu mají sloužit zjištění průzkumu:

- Identifikace úspěšných inovativních přístupů v knihovnických službách.
- Sdílení dobré praxe mezi knihovnami.
- Podklad pro strategické plánování rozvoje knihovnických služeb.
- Identifikace bariér při zavádění inovací.

Zpráva je rozdělena do těchto částí:

- úvod,
- přehled hlavních nálezů a zjištění,
- údaje o výzkumu a detaily o sběru dat a použité metodě.

Samostatnou přílohou je datový soubor.

2. Závěry

2.1. Inovace a nové služby

- Výrazná většina zúčastněných knihoven (77 %) zavedla v posledních dvou letech nějaké nové nebo výrazně inovované služby pro čtenáře. (Ot1)
- Nejvíce knihoven zavedlo 2-3 nové služby (44 % celkem), přičemž dvě služby uvedlo (24 %) a tři služby (20 %) respondentů. Pouze jednu službu zavedlo (17 %) knihoven. (Ot2)
- Respondenti poskytli informace o **112 inovacích či inovovaných službách** (detailnější informace jen pro některé z nich). (Ot4_1-4) Z odpovědí lze identifikovat několik hlavních kategorií inovací:
 - **Digitalizace a elektronické služby tvoří největší skupinu inovací:**
 - E-výpůjčky (e-knihy, e-audioknihy)
 - Digitální průkazy a vzdálená registrace
 - Platební brány a terminály
 - DNNT (Národní digitální knihovna)
 - Nové webové stránky a katalogy
 - **Automatizace a samoobslužné technologie jsou druhým významným trendem:**
 - Biblioboxy (výdejní/návratové boxy)
 - Selfchecky (samoobslužné půjčování) + RFID technologie
 - Automatizované zasílání upomínek a rezervací
 - **Nové technologie pro uživatele:**
 - 3D tisk a 3D dílny
 - Virtuální realita
 - Robotika
 - Půjčování tabletů a mobilních telefonů
 - Huby a technické vybavení
 - **Komunitní a vzdělávací služby a služby pro specifické skupiny:**
 - Kurzy češtiny pro cizince
 - Workshopy pro seniory
 - Herní a rodinné koutky
 - Literární kavárny a občerstvení
 - Programování a technologické kroužky
 - Rozvoz knih imobilním osobám a seniorům
 - Digitální poradny
 - Semináře pro pedagogy
 - Trénování paměti
- Podle zařazení respondenty mezi novými službami dominují digitální služby (29 %) a inovace v kategorii absenční výpůjčky (19 %), následované inovací mezi kulturními a vzdělávacími akcemi (16 %). (Ot6c4)

- Hlavním impulzem pro zavedení nových služeb byla **ve většině případů vlastní iniciativa knihovny (52 %)**, následovaná inspirací z jiné knihovny (15 %). (Ot7c4)
- **Téměř polovina inovací (48 %) neměla jednoznačně stanovená kritéria úspěchu či neúspěchu zavedené služby**, zatímco více než třetina (35 %) taková kritéria měla. (Ot9c4)
- Nové služby **byly nejčastěji financovány ze schváleného rozpočtu knihovny (36 %) nebo z dotací a grantů (34 %)**. (Ot10c4)
- Největší část inovací zaznamenala **kontinuální růst zájmu (30 %)**, následovaný stabilním zájmem (20 %) a růstem se stabilizací (15 %). (Ot11c4)
- **Naprostá většina inovací je hodnocena pozitivně** – jako určitě úspěšné je označeno (64 %) a jako spíše úspěšné (18 %) inovací. (Ot12c4)
- Většina inovací bude zachována (50 %) nebo bude dále rozvíjena (33 %). (Ot13c4)

2.2. Rozhodování o službách, inovace, bariéry, výzvy

- **Naprostá většina knihoven (74 %) při rozhodování o nových službách zvažuje jak náklady, tak přínosy** těchto inovací. (Ot15)
- **Uvažování o nákladech:**
 - Knihovny často hledají rovnováhu mezi přínosy pro čtenáře a finančními možnostmi, přičemž využívají strategie viz níže. Často se to týká e-sluzeb (e-knihy, e-audioknihy) jako příklad nákladné služby, kde:
 - Pečlivě zvažují dlouhodobou udržitelnost po skončení dotací
 - Někdy zavádějí spoluúčasť čtenářů (20 Kč za výpůjčku) nebo
 - Regulují využívání služby (počet výpůjček na čtenáře)
 - Při rozhodování o nákladech knihovny typicky:
 - Porovnávají s aktuálním rozpočtem, hledají externí zdroje financování (dotace, granty), konzultují se zřizovatelem, analyzují zkušenosti jiných knihoven
 - Komplexní hodnocení nákladů zahrnuje: přímé finanční náklady (vybavení, licence), personální náklady (školení, nové úvazky), provozní náklady (údržba, aktualizace), dopad na stávající služby
 - U některých knihoven je patrná větší opatrnost a závislost na dotacích – některé služby nezavedou bez externí podpory (VÍSK)
- **Provádění nějakého výpočtu nákladů:**
 - Většina knihoven uvádí, že nějakou formu výpočtu nákladů provádí, přičemž typické odpovědi jsou jednoduché "ano" nebo "ano, vždy". (Ot16B)
 - V detailnějších odpovědích se objevují tři hlavní přístupy k výpočtům: průběžné vyhodnocování, předběžné kalkulace před zavedením, selektivní přístup (jak u čeho).

- U některých specializovaných služeb knihovny používají podrobnější kalkulace – například u 3D tisku, kde započítávají "materiál, el. energie a část práce lektora"
- Menší část knihoven uvádí, že výpočty neprovádí vůbec, přičemž jako důvod uvádějí buď dostatečné financování z dotací nebo že návratnost není primárním cílem ("*nevypočítávám, zda se náklady vrátí, protože si myslím, že určitě ne*")
- **Uvažování o přínosech:**
 - Knihovny sledují několik typů přínosů: kvantitativní (výpůjčky, noví čtenáři), kvalitativní (spokojenost uživatelů), společenské (vzdělávání, dostupnost služeb), modernizační (držení kroku s trendy).
 - V rozhodování hraje významnou roli: poptávka od uživatelů, zkušenosti jiných knihoven, potenciál přilákat nové uživatele, zlepšení image knihovny.
 - Knihovny vnímají zavedení nových služeb jako nástroj pro překonávání společenských bariér – například zavádění nízkoprahového přístupu k technologiím, odstranění ekonomických překážek pro využívání služeb a podpora vzdělávání různých skupin (např. Virtuální univerzita třetího věku)
 - U technologických inovací jsou konkrétními přínosy například režim 24/7 u výdejních boxů, u platební brány ComGate je to snížení administrativy a přímý přesun financí na účet knihovny.
 - Některé služby (např. občerstvení v knihovně, knihovnické kvízy) jsou primárně zaměřeny na přilákání nových návštěvníků s potenciálem jejich konverze na registrované čtenáře.
- **Provádění nějakého výpočtu přínosů:**
 - Obecně lze říci, že knihovny k hodnocení přínosů přistupují spíše neformálně a intuitivně, s důrazem na kvalitativní než kvantitativní ukazatele. Většina knihoven uvádí, že systematický výpočet přínosů neprovádí.
 - U knihoven, které nějakou formu hodnocení provádějí, se objevují tři hlavní přístupy:
 - Sledování statistických ukazatelů ("*Výpočet dle výstupů ze statistiky e-výpůjček*")
 - Intuitivní hodnocení ("*Pouze intuitivní, základní*")
 - Komplexnější hodnocení zahrnující ekonomické i sociální dopady ("*zvažujeme sociální i ekonomické dopady*")
 - **Pouze jedna knihovna zmínila použití pokročilejší metody hodnocení (ROI – návratnost investic), ale ani ta ji nepoužívá pro nové služby ("Máme spočítáno ROI pro naši knihovnu, ale to je už nějaká doba, pro konkrétní nové služby jsme si ROI nepočítali")**
- Hlavními překážkami při zavádění nových služeb jsou **nedostatek finančních prostředků (26 %), nedostatek personálních kapacit (25 %) a technické problémy (21**

%). Malý zájem či odpor ze strany čtenářů uvedlo (17 %) knihoven obavy či odpor ze strany zaměstnanců pak 15 % respondentů. (Ot18)

- Knihovny často řeší překážky spojené s financováním: hlavním řešením je **využívání dotací** (zejména VISK3), **hledání alternativních zdrojů financování** (granty, projekty) a **zapojení dobrovolníků** pro snížení nákladů. Technické a implementační problémy jsou řešeny spoluprací s IT odděleními, hledáním alternativních technických řešení, vzděláváním zaměstnanců. Významnou roli hraje **sdílení zkušeností a spolupráce s knihovnami** (exkurze do jiných knihoven, výjezdy do zahraničí, konzultace s kolegy z oboru). Některé knihovny zdůrazňují význam: trpělivosti a vytrvalosti a flexibility a **postupného zavádění změn**.
- Mezi nejvýznamnější faktory podporující **zavádění inovací patří inspirace od jiných knihoven (66 %)**, účast na knihovnických akcích (51 %) a možnost financování z grantů a dotací (40 %). Významná je také inspirace mimo obor knihoven, kterou uvedlo (38 %) respondentů. (Ot21)

2.3. Budoucí plány

- Největší část knihoven (42 %) plánuje v následujícím roce zavést nové nebo výrazně inovované služby, zatímco téměř čtvrtina (23 %) nové služby neplánuje. (Ot23)
- Mezi plánovanými novými službami **dominují digitální služby (44 %)**, následované **samoobslužnými službami (34 %)**. Shodný podíl knihoven plánuje zavést vzdělávací programy a komunitní aktivity (obojí 28 %). (Ot24) Konkrétně se opakují selfchecky, biblioboxy, půjčování e-knih, ale jednotlivě např. komunitní zahrada, digitální čtenářský průkaz, samostatná místnost pro teenagery.

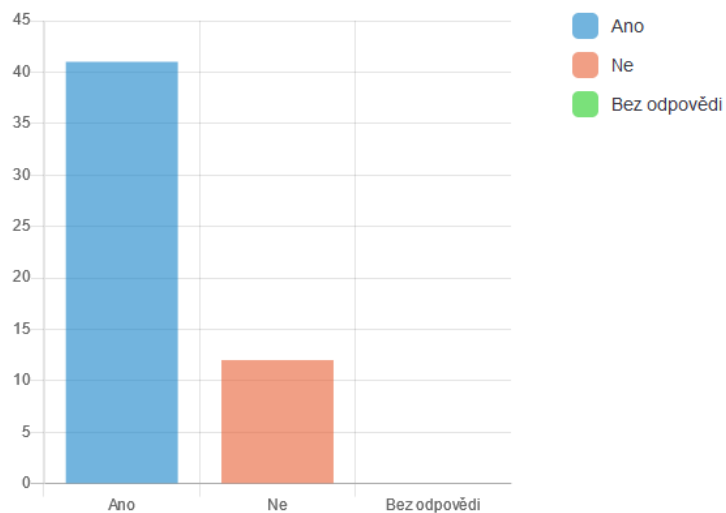
2.4. Informace o knihovně

- Největší podíl respondentů **tvoří ředitelé/ředitelky knihoven (42 %)**, 11 % pak vedoucí poboček. (Ot32)
- Nejvíce odpovědí v průzkumu bylo získáno z Kraje Vysočina (21 %) a Zlínského kraje (13 %). (Ot26)
- Z hlediska velikosti obce/města jsou nejvíce zastoupeny knihovny z měst s 20-50 tisíci obyvateli (23 %), následované knihovnami z obcí do 1000 obyvatel (19 %) a měst s 5-20 tisíci obyvateli (17 %). (Ot27)
- Téměř polovina knihoven (47 %) má 1001-10000 registrovaných čtenářů, následují knihovny s méně než 1000 čtenáři (28 %). (Ot28)
- Většina respondentů reprezentuje městské knihovny (60 %), veřejné knihovny (42 %) a 11 % krajské knihovny. (Ot29)
- Podle typologie Benchmarkingu knihoven NK ČR převažují středně velké knihovny (34 %), následované malými knihovnami (19 %). (Ot30)
- Více než třetina knihoven (34 %) má více než 20 zaměstnanců, zatímco méně než jeden plný úvazek má (17 %) knihoven. (Ot31)

3. Tabulky, grafy, otevřené otázky

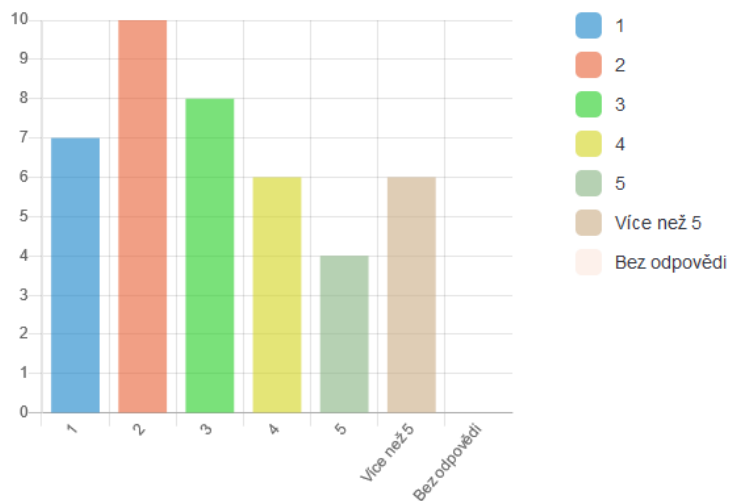
3.1. Inovace a nové služby

Q. Zavedli jste v posledních dvou letech (2022-2024) nějaké nové nebo výrazně inovované služby pro čtenáře?

Ot1		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Zavedli jste v posledních dvou letech (2022-2024) nějaké nové nebo výrazně inovované služby pro čtenáře?		
Ano	41	77%
Ne	12	23%
Bez odpovědi	0	0%
Celkem	53	100%

Q2. Kolik nových nebo inovovaných služeb jste zavedli?

Ot2		
Kolik nových nebo inovovaných služeb jste zavedli?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
1	7	17%
2	10	24%
3	8	20%
4	6	15%
5	4	10%
Více než 5	6	15%
Bez odpovědi	0	0%
Celkem	41	100%

3.2. Služby: strukturované otázky pro každou inovaci

Q. Název služby

- Respondenti poskytli informace o **112 inovacích či inovovaných službách** (detailnější informace jen pro některé z nich). (Ot4_1-4) Z odpovědí lze identifikovat několik hlavních kategorií inovací:
 - Digitalizace a elektronické služby tvoří největší skupinu inovací:
 - E-vypůjčky (e-knihy, e-audioknihy)
 - Digitální průkazy a vzdálená registrace
 - Platební brány a terminály
 - DNNT (Národní digitální knihovna)
 - Nové webové stránky a katalogy
 - Automatizace a samoobslužné technologie jsou druhým významným trendem:
 - Biblioboxy (výdejní/návratové boxy)
 - Selfchecky (samoobslužné půjčování) + RFID technologie
 - Automatizované zasílání upomínek a rezervací
 - Nové technologie pro uživatele:
 - 3D tisk a 3D dílny
 - Virtuální realita
 - Robotika
 - Půjčování tabletů a mobilních telefonů
 - Huby a technické vybavení
 - Komunitní a vzdělávací služby a služby pro specifické skupiny:
 - Kurzy češtiny pro cizince
 - Workshopy pro seniory
 - Hery a rodinné koutky
 - Literární kavárny a občerstvení
 - Programování a technologické kroužky
 - Rozvoz knih imobilním osobám a seniorům
 - Digitální poradny
 - Semináře pro pedagogy
 - Trénování paměti

1) výrazné omezení služeb České pošty -zasílání informací (akce) elektronicky (email) nebo SMS
3d dílna
3D tisk
3D tisk
3D tisk pro veřejnost
Amosek
Audioknihy online

Audioknihy online
Audioknihy online
Automatická zařízení pro půjčování a vracení
Digitální poradna
digitální průkaz
digitální průkazka pro čtenáře
DNNT
DNNT
Donáška pro seniory
dopolední workshopy pro seniory
e audioknihy
E audioknihy
E-knihy a audioknihy
Elektronické půjčování knih
Elektronický katalog NEK
E-VÝPŮJČKY
e-výpůjčky
H.A.C.K. klub
Herna pro rodiče s dětmi
Inovace nábytkové sestavy v dětském koutku v oddělení pro děti
Inovace webu včetně zavedení rezervačního systému
instalace hubů v oddělení naučné literatury
Klubko sovička
Knihobox
Knihobox na půjčování i vracení knih
Knihovny.cz
kroužek programování
Kurzy českého jazyka pro cizince
kurzy češtiny pro Ukrajince
Literární vycházky městem Přerovem
Městské hry
Možnost zahrát si na X-boxu
Naše digitální knihovna v režimu DNNT
Nové technické vybavení

Nové technika v knihovně
nové webové stránky
Nový výpůjční katalogový systém Tritius
nový web knihovny
otevření kavárny pro návštěvníky knihovny
Otevření literární kavárny
Platba přes comgate
Platební brána ComGate
Platební brána ComGate
platební terminál
Pořádáme besedy
Pořádání Noci s Andersenem, obalování knihy pro děti
Pravidelné programy S hudbou pro radost, Roboherna a K-LAB
Prezenční půjčování robotů
Prezenční půjčování virtuální reality
přeskládání fondu podle abecedy
Přístup do Archivu zpravodajství ČTK
Přístup do Národní digitální knihovny
Půjčování audioknih online
Půjčování audioknih online
půjčování e audio knih
půjčování e knih z MLP, e knih z Palm knih
Půjčování e-audio knih
Půjčování eaudioknih
Půjčování e-audioknih
půjčování e-audioknih
Půjčování e-audioknih
půjčování e-audioknih
Půjčování e-audioknih ve spolupráci s Palmknihy.
půjčování e-dokumentů
Půjčování e-knih
Půjčování mobilních telefonů a tabletů
Půjčování stolních her
Půjčování tabletů a mobilních telefonů

Rezervační systém
RFID bezpečnostní brána
Robotika pro veřejnost
Rodinné koutky - vybavení prostoru půjčoven
Rozvoz knih čtenářům s pohybovými problémy
Rozvoz knih imobilním osobám
rozvoz knih starším lidem
samoobslužné vracení a půjčování - selfcheck
Samoobslužné výpůjčky (výdejní box)
Samoobslužný venkovní výdejní a návratový box
Samoobslužné půjčování dokumentů prostřednictvím výdejního boxu
Selfcheck
Selfcheck
Seminář pro pedagogy z mateřinek - současná literatura pro předškoláky
Seminář pro učitele - doporučená literatura
SPOT-B
Široká nabídka nových kurzů
Tisk na 3D
Trénování paměti
Venkovní půjčovni box
VerbisBox
Vernisáže v knihovně
Virtuální brýle
Virtuální realita v knihovně
výdejní box na knihy
Výdejní Knihobox
výdejový box
výpůjčky e-audioknih
Výpůjčky e-knih
Výtvarné workshopy pro děti, školní třídy, veřejnost, firmy
Vzdálená registrace pomocí ověřených identit (Moje ID, BrnoID, MUNI)
vzdálená registrace uživatelů
Zahájení půjčování e-audioknih
zavedení platebních terminálů

Zavedení půjčování e-audioknih
Zavedení upomínek a rezervací prostřednictvím emailů a SMS
Zavedení výpůjček e-audioknih

Q. Kategorie služby (vyberte nejvhodnější):

Ot6c4		
Kategorie služby (vyberte nejvhodnější):		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Absenční výpůjčky (knihy nebo jiné dokumenty...)	25	19%
Prezenční výpůjčky	2	2%
Kulturní a vzdělávací akce (kurzy, školení, workshopy, výstavy, přednášky...)	21	16%
Digitální služby (on-line katalog, e-knihy, digitální knihovny...)	38	29%
Pobyt v knihovně	11	8%
Jiné	14	11%
Bez odpovědi	19	15%
Celkem	130	100%

Q. Co bylo hlavním impulzem pro zavedení této služby?

Ot7c4		
Co bylo hlavním impulzem pro zavedení této služby?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Reakce na pandemii COVID-19	7	5%
Vlastní iniciativa knihovny	67	52%
Inspirace ze zahraničí	5	4%
Inspirace z jiné knihovny	19	15%
Požadavek čtenářů	4	3%
Požadavek zřizovatele	1	1%
Jiné	8	6%
Bez odpovědi	19	15%
Celkem	130	100%

Q. Stanovili jste nějaká kritéria úspěchu či neúspěchu této služby?

Ot9c4		
Stanovili jste nějaká kritéria úspěchu či neúspěchu této služby?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Ne	63	48%
Ano	46	35%
Bez odpovědi	21	16%
Celkem	130	100%

Q. Jakým způsobem byla (či je) služba financována?

Ot10c4		
Jakým způsobem byla (či je) služba financována?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Schválený rozpočet knihovny v daném roce	47	36%
Zřizovatel poskytl dodatečné finanční prostředky na tuto inovaci	6	5%
Dotace z grantů nebo fondů	44	34%
Jiné	14	11%
Bez odpovědi	19	15%
Celkem	130	100%

Q. Která z následujících křivek nejlépe vystihuje vývoj zájmu o službu?

Ot11c4		
Která z následujících křivek nejlépe vystihuje vývoj zájmu o službu?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Kontinuální růst (↗)	39	30%
Růst a stabilizace (↗→)	20	15%
Růst, vrchol a pokles (↗↘)	1	1%
Stabilní zájem (→)	26	20%
Stabilní nezájem (0)	0	0%
Počáteční nadšení a pokles (↑↓)	2	2%
Postupný pokles (↘)	0	0%
Kolísavý zájem (↗↘↗)	9	7%
Zatím nelze určit	14	11%
Bez odpovědi	19	15%
Celkem	130	100%

Q. Hodnotíte tuto službu jako úspěšnou?

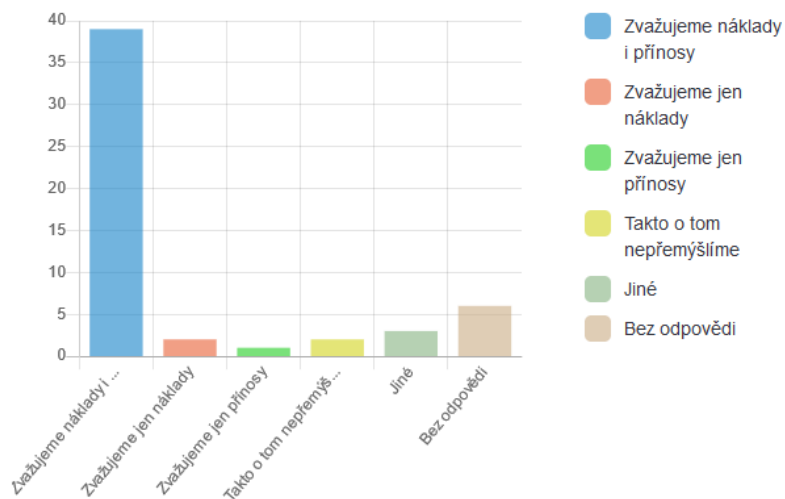
Ot12c4		
Hodnotíte tuto službu jako úspěšnou?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Určitě ano	83	64%
Spíše ano	24	18%
Spíše ne	3	2%
Určitě ne	0	0%
Bez odpovědi	20	15%
Celkem	130	100%

Q. Plánujete tuto službu zachovat nebo dále rozvíjet?

Ot13c4		
Plánujete tuto službu zachovat nebo dále rozvíjet?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Ano, zachovat	65	50%
Ano, dále rozvíjet	43	33%
Ne, plánujeme ukončit	0	0%
Ještě není rozhodnuto	2	2%
Bez odpovědi	20	15%
Celkem	130	100%

3.3. Rozhodování o službách, inovace, bariéry, výzvy

Q15. Při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby, zvažujete její náklady a přínosy?

Ot15		
Při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby, zvažujete její náklady a přínosy?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Zvažujeme náklady i přínosy	39	74%
Zvažujeme jen náklady	2	4%
Zvažujeme jen přínosy	1	2%
Takto o tom nepřemýšlíme	2	4%
Jiné	3	6%
Bez odpovědi	6	11%
Celkem	53	100%

Odpověď

zvažujeme jak náklady, tak o tom v některých případech neuvažujeme

Neuvažujeme o zavedení nových služeb

Q. Uvedl/a jste, že při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby nepřemýšlíte o nákladech a přínosech. Jak tedy o tom přemýšlíte?

Ot15B		
Uvedl/a jste, že při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby nepřemýšlíte o nákladech a přínosech. Jak tedy o tom přemýšlíte?		
Odpověď	2	17%
Bez odpovědi	10	83%
Celkem	12	100%

Odpověď

Jestli o tuto službu budou mít občané zájem.

Vylepšení kvality služeb čtenářům.

→ Filtr: Pokud zvažují náklady

Q. Jak uvažujete o nákladech? Uvedte prosím nejlépe na příkladu nějaké zavedené služby.

- Knihovny často řeší financování e-sluzeb (e-knihy, e-audioknihy) jako příklad nákladné služby, kde:
 - Pečlivě zvažují dlouhodobou udržitelnost po skončení dotací
 - Někdy zavádějí spoluúcast čtenářů
 - Reguluji počet výpůjček na čtenáře kvůli nákladům ("Se zvyšujícím počtem e-výpůjček narůstá i rozpočet na zakoupení předplatného balíčku 400 e-výpůjček (19 600,- Kč). Z tohoto důvodu zvažujeme omezit počet možných e-výpůjček měsíčně na jednoho registrovaného čtenáře z 3 jen na 2 e-výpůjčky.")
- Při rozhodování o nákladech knihovny typicky:
 - Porovnávají s aktuálním rozpočtem
 - Hledají externí zdroje financování (dotace, granty)
 - Konzultují se zřizovatelem
 - Analyzují zkušenosti jiných knihoven ("Placené služby: nejprve hledáme možnosti na trhu, díváme se, zda tutéž službu už někdo zavedl a jak. Posuzujeme, zda bychom takto také postupovali. Konzultujem náklady - vliv na daný rozpočet.")
- Komplexní hodnocení nákladů zahrnuje:
 - Přímé finanční náklady (vybavení, licence)
 - Personální náklady (školení, nové úvazky)
 - Provozní náklady (údržba, aktualizace)
 - Dopad na stávající služby ("Zvažujeme: - náklady na pořízení pomůcek, vybavení, - personální situaci, obsazení, odbornost - kdo službu / program zajistí, - soulad s dalšími provozy a službami knihovny, - ekonomické hledisko + možnosti fundraisingu, bezplatnost či zpoplatnění služby atd.")
- U některých knihoven je patrná větší opatrnost a závislost na dotacích - některé služby nezavedou bez externí podpory ("Chtěli bychom zavést pro čtenáře možnost výpůjček e-knih, ale bez finanční podpory z programu VISK3 do toho nepůjdeme.")
- Knihovny často hledají rovnováhu mezi přínosy pro čtenáře a finančními možnostmi, přičemž využívají různé strategie jako:
 - Spoluúcast uživatelů ("Část nákladů jsme přenesli na čtenáře poplatkem 20 Kč za e-výpůjčku a zbytek dotujeme z vlastního rozpočtu. Služba je stále více využívána a to nás těší.")
 - Omezení rozsahu služby
 - Přeskupení stávajících zdrojů

Ot16		
Jak uvažujete o nákladech při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby? Uvedte prosím nejlépe na příkladu nějaké zavedené služby.		
Odpověď	30	64%
Bez odpovědi	17	36%
Celkem	47	100%

Ot16B. Provádíte nějaký výpočet nákladů při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby?

- Většina knihoven uvádí, že nějakou formu výpočtu nákladů provádí, přičemž typické odpovědi jsou jednoduché "ano" nebo "ano, vždy". (Ot16B)
- V detailnějších odpovědích se objevují tři hlavní přístupy k výpočtům:
 - Průběžné vyhodnocování ("*nejprve po 1/2 roce, pak po 1 roce, pokud to není úplný propadák, tak necháme ještě druhý rok*")
 - Předběžné kalkulace před zavedením ("*spočítáme si celkové náklady*")
 - Selektivní přístup ("*většinou spíše u větších změn*")
- U některých specializovaných služeb knihovny používají podrobnější kalkulace - například u 3D tisku, kde započítávají "materiál, el. energie a část práce lektora"
- Část knihoven (přibližně 20 %) výpočty neprovádí vůbec, přičemž jako důvod uvádějí buď dostatečné financování z dotací ("*dotační zdroje škol jsou velkorysé*") nebo že návratnost není primárním cílem ("*nevypočítávám, zda se náklady vrátí, protože si myslím, že určitě ne*")

Ot16B		
Provádíte nějaký výpočet nákladů při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby?		
Odpověď	31	66%
Bez odpovědi	16	34%
Celkem	47	100%

→ Filtr: Pokud zvažují přínosy

Q. Jakým způsobem zvažujete přínosy? Uved'te prosím nejlépe na příkladu nějaké zavedené služby.

- Knihovny sledují několik typů přínosů:
 - Kvantitativní (výpůjčky, noví čtenáři)
 - Kvalitativní (spokojenost uživatelů)
 - Společenské (vzdělávání, dostupnost služeb)
 - Modernizační (držení kroku s trendy) (*"Pokud uvažujeme o zavedení nové služby či inovaci služby stávající, vždy uvažujeme v rovině přínosu pro naši knihovnu. Jednou rovinou může být nárůst aktivních čtenářů, další rovinou je držet krok se současnými trendy..."*)
- Významným trendem je důraz na sociální rozměr služeb:
 - Odstraňování bariér
 - Dostupnost bez ohledu na ekonomický status
 - Nízkoprahový přístup k moderním technologiím (*"Vidíme, že potřebujeme být relevantní pro dobu ve které jsme a pro lidi, kterým máme sloužit... chceme jim to nízkoprahově poskytnout, aby se nezvětšovala zbytečně 'propast' mezi těmi, co přístup mají a těmi co ne."*)
- U technologických inovací (např. výdejní boxy, platební brány) knihovny zdůrazňují:
 - Zvýšení dostupnosti služeb (režim 24/7)
 - Snížení administrativní zátěže
 - Větší komfort pro uživatele (*"Výdejní box: co služba přinese čtenářům a co přinese knihovně: rozšíření výpůjčních služeb (služby v režimu 24/7) využijí i ti, kterým nevyhovuje naše otevírací doba)"*)
- Knihovny se snaží profilovat jako moderní instituce:
 - Sledují trendy ze zahraničí
 - Reagují na současné potřeby uživatelů
 - Rozšiřují portfolio služeb nad rámec tradičního půjčování knih (*"Chceme, aby knihovna reagovala na potřeby uživatelů v dnešní době. Dnes je ve světě běžné v knihovně trávit čas a mít možnost občerstvit se. Do knihovny tak přijdou i lidi, kteří by knihovnu jinak nenavštívili."*)
- V rozhodování hraje významnou roli:
 - Poptávka od uživatelů
 - Zkušenosti jiných knihoven
 - Potenciál přilákat nové uživatele
 - Zlepšení image knihovny (*"V rozhodování o přínosech pro nás hraje roli, zda se služba osvědčila v jiných knihovnách nebo je jasné ze zahraničí že a jak to funguje a přínos je jasný nebo že to opravdu chtějí naši uživatelé."*)

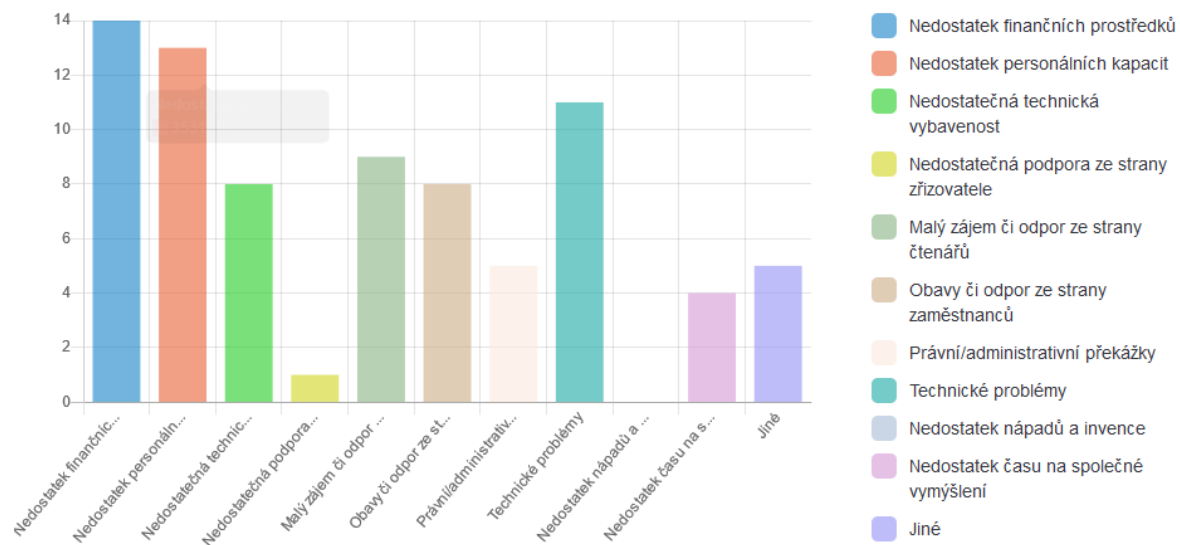
OT17		
Jak uvažujete o přínosech při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby? Uved'te prosím nejlépe na příkladu nějaké zavedené služby.		
Odpověď	26	57%
Bez odpovědi	20	43%
Celkem	46	100%

Ot17B. Provádíte nějaký výpočet přínosů při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby?

- Většina knihoven (přibližně 70 %) uvádí, že systematický výpočet přínosů neprovádí.
- U knihoven, které nějakou formu hodnocení provádějí, se objevují tři hlavní přístupy:
 - Sledování statistických ukazatelů ("Výpočet dle výstupů ze statistiky e-vypůjček")
 - Intuitivní hodnocení ("Pouze intuitivní, základní")
 - Komplexnější hodnocení zahrnující ekonomické i sociální dopady ("zvažujeme sociální i ekonomické dopady")
- Některé knihovny se poučily z předchozích zkušeností a nyní kladou větší důraz na předběžný průzkum zájmu - ilustruje to příklad se čtecí lupou, kde "využitelnost této služby byla malá" kvůli absenci předchozí analýzy
- Pouze jedna knihovna zmínila použití pokročilejší metody hodnocení (ROI - návratnost investic), ale ani ta ji nepoužívá pro nové služby ("Máme spočítáno ROI pro naši knihovnu, ale to je už nějaká doba, pro konkrétní nové služby jsme si ROI nepočítali")
- Obecně lze říci, že knihovny k hodnocení přínosů přistupují spíše neformálně a intuitivně, s důrazem na kvalitativní než kvantitativní ukazatele.

Ot17B		
Provádíte nějaký výpočet přínosů při rozhodování o zavedení nové služby či inovace služby?		
Odpověď	26	57%
Bez odpovědi	20	43%
Celkem	46	100%

Q. S jakými překážkami jste se při zavádění nové služby (nových služeb) či inovace služby setkali?

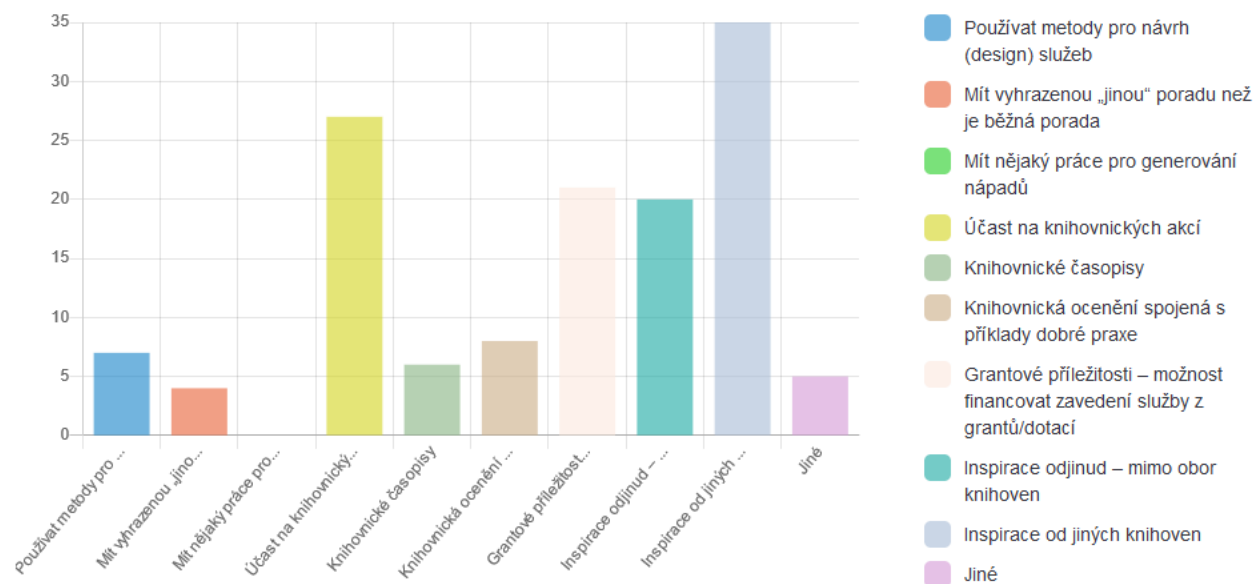
Ot18		
S jakými překážkami jste se při zavádění nové služby (nových služeb) či inovace služby setkali?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Nedostatek finančních prostředků (SQ001)	14	26%
Nedostatek personálních kapacit (SQ002)	13	25%
Nedostatečná technická vybavenost (SQ003)	8	15%
Nedostatečná podpora ze strany zřizovatele (SQ004)	1	2%
Malý zájem či odpor ze strany čtenářů (SQ005)	9	17%
Obavy či odpor ze strany zaměstnanců (SQ006)	8	15%
Právní/administrativní překážky (SQ007)	5	9%
Technické problémy (SQ008)	11	21%
Nedostatek nápadů a invence (SQ009)	0	0%
Nedostatek času na společné vymýšlení (SQ010)	4	8%
Jiné	5	9%

Q. Jak jste tyto překážky překonali?

- Knihovny často řeší překážky spojené s financováním:
 - Hlavním řešením je využívání dotací (zejména VISK3), Hledání alternativních zdrojů financování (granty, projekty) (*"Podpora z Ministerstva kultury VISK 3", "Hledáme zdroje v rozpočtu, projektech a dotačních výzvách"*)
 - Zapojení dobrovolníků pro snížení nákladů
- Technické a implementační problémy jsou řešeny: spoluprací s IT odděleními, hledáním alternativních technických řešení, vzděláváním zaměstnanců (*"Měli jsme konkrétní problémy, kdy nastaly technické problémy v propojení výdejního boxu s čtenářskou kartou... našli jsme ve spolupráci s firmou jiné a nakonec možná i jednodušší řešení ve využití QR kódů"*)
- Významnou roli hraje sdílení zkušeností a spolupráce:
 - Exkurze do jiných knihoven
 - Výjezdy do zahraničí
 - Konzultace s kolegy z oboru (*"exkurze do knihovny, kde např. podobná služba funguje, výjezdy do zahraničí a podobně, včetně příkladů dobré praxe"*)
- Některé knihovny zdůrazňují význam:
 - Trpělivosti a vytrvalosti a flexibility
 - Postupného zavádění změn (*"Externí lektori, nadšenci, využití dotačních příležitostí, rozložení v čase, netlačení na pilu, ujasnění priorit"*)

Ot19		
Jak jste tyto překážky překonali?		
Odpověď	32	60%
Bez odpovědi	21	40%
Celkem	53	100%

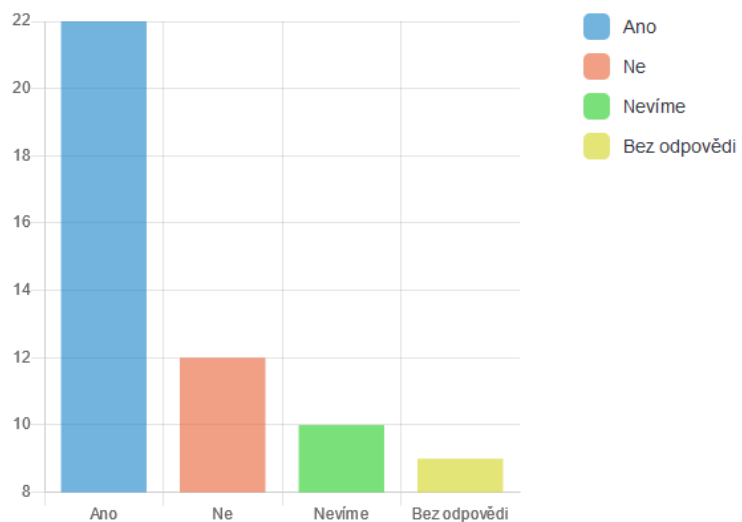
Q. Co naopak podle vás podporuje zavádění nových služeb či inovací služeb ve vaší knihovně?

Ot21		
Co naopak podle vás podporuje zavádění nových služeb či inovací služeb ve vaší knihovně?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Používat metody pro návrh (design) služeb (SQ001)	7	13%
Mít vyhrazenou „jinou“ poradu než je běžná porada (SQ002)	4	8%
Mít nějaký práce pro generování nápadů (SQ003)	0	0%
Účast na knihovnických akcích (SQ004)	27	51%
Knihovnické časopisy (SQ005)	6	11%
Knihovnická ocenění spojená s příklady dobré praxe (SQ006)	8	15%
Grantové příležitosti – možnost financovat zavedení služby z grantů/dotací (SQ007)	21	40%
Inspirace odjinud – mimo obor knihoven (SQ008)	20	38%
Inspirace od jiných knihoven (SQ009)	35	66%
Jiné	5	9%

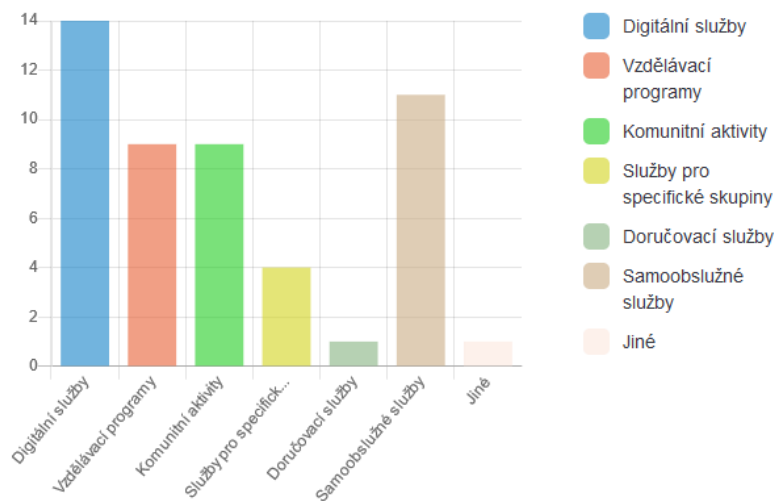
3.4. Budoucí plány

Q23. Plánujete v následujícím roce zavést nějaké nové nebo výrazně inovované služby?

Ot23		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Plánujete v následujícím roce zavést nějaké nové nebo výrazně inovované služby?		
Ano	22	42%
Ne	12	23%
Nevíme	10	19%
Bez odpovědi	9	17%
Celkem	53	100%

Q24. Pokud ano, o jaký typ služeb se jedná?

Ot24		
Pokud ano, o jaký typ služeb se jedná?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Digitální služby	14	44%
Vzdělávací programy	9	28%
Komunitní aktivity	9	28%
Služby pro specifické skupiny	4	13%
Doručovací služby	1	3%
Samoobslužné služby	11	34%
Jiné	1	3%

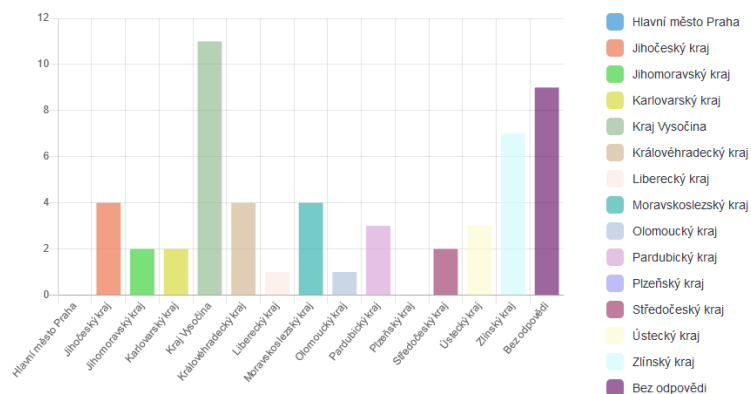
Odpověď
aktivní IT vyučování seniorů

Ot25. (volitelné) Můžete napsat více k této službě/službám:

Ot25		
(volitelné) Můžete napsat více k této službě/službám:		
Odpověď	13	25%
Bez odpovědi	40	75%
Celkem	53	100%

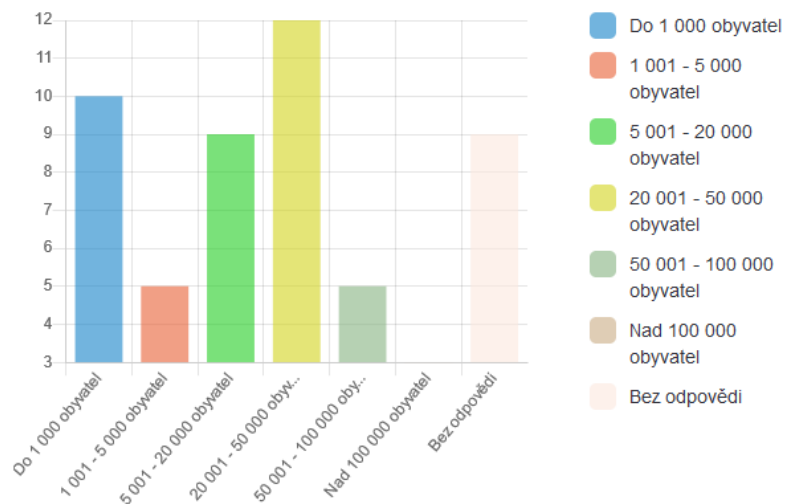
3.5. Informace o knihovně

Q. Ve kterém kraji se vaše knihovna nachází?

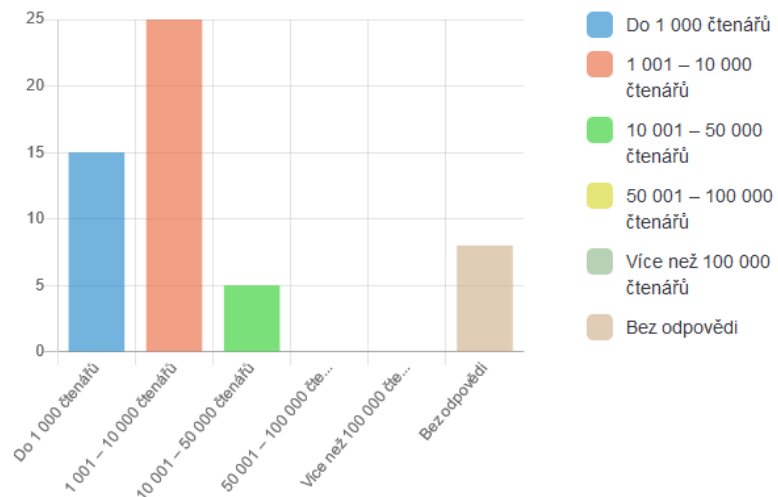
Ot26		
Ve kterém kraji se vaše knihovna nachází?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Hlavní město Praha	0	0%
Jihočeský kraj	4	8%
Jihomoravský kraj	2	4%
Karlovarský kraj	2	4%
Kraj Vysočina	11	21%
Královéhradecký kraj	4	8%
Liberecký kraj	1	2%
Moravskoslezský kraj	4	8%
Olomoucký kraj	1	2%
Pardubický kraj	3	6%
Plzeňský kraj	0	0%
Středočeský kraj	2	4%
Ústecký kraj	3	6%
Zlínský kraj	7	13%
Bez odpovědi	9	17%
Celkem	53	100%

Q. Jaký je počet obyvatel obce/města, kde knihovna působí?

Ot27		
Jaký je počet obyvatel obce/města, kde knihovna působí?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Do 1 000 obyvatel	10	19%
1 001 - 5 000 obyvatel	5	9%
5 001 - 20 000 obyvatel	9	17%
20 001 - 50 000 obyvatel	12	23%
50 001 - 100 000 obyvatel	5	9%
Nad 100 000 obyvatel	3	6%
Bez odpovědi	9	17%
Celkem	53	100%

Q. Jaký je přibližně celkový počet registrovaných čtenářů vaší knihovny?

Ot28		
Jaký je přibližně celkový počet registrovaných čtenářů vaší knihovny?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Do 1 000 čtenářů	15	28%
1 001 – 10 000 čtenářů	25	47%
10 001 – 50 000 čtenářů	5	9%
50 001 – 100 000 čtenářů	0	0%
Více než 100 000 čtenářů	0	0%
Bez odpovědi	8	15%
Celkem	53	100%

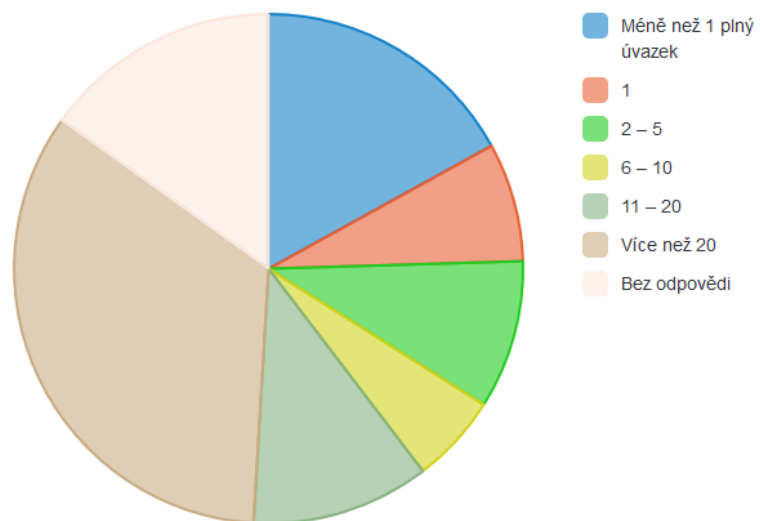
Q. Jaký je typ vaší knihovny?

Ot29		
Jaký je typ vaší knihovny?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Veřejná	19	42%
Krajská	5	11%
Městská	27	60%
Odborná	0	0%
Speciální	0	0%
Akademická	0	0%

Q. Jaký je typ vaší knihovny podle rozdělení Benchmarkingu knihoven NK ČR?

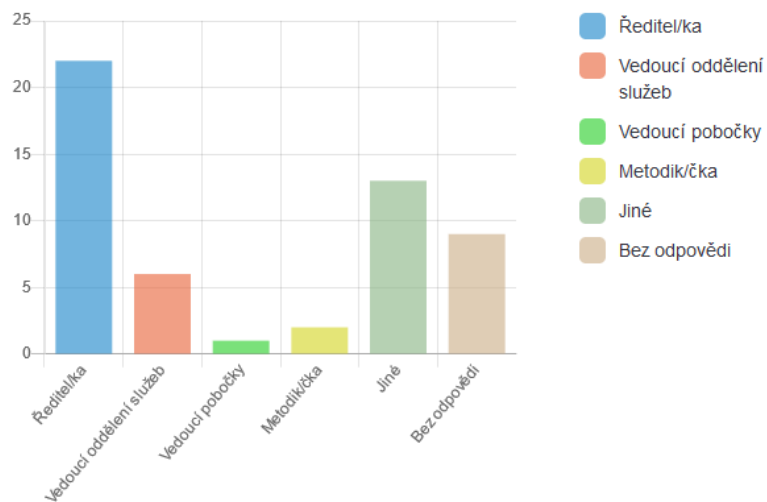
Ot30		
Jaký je typ vaší knihovny podle rozdělení Benchmarkingu knihoven NK ČR?		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Malé knihovny – slouží obcím s nízkým počtem obyvatel a jsou často provozovány na částečný úvazek.	10	19%
Středně velké knihovny – fungují v obcích s vyšším počtem obyvatel a mají větší rozsah služeb a provozní hodiny.	18	34%
Velké knihovny – nacházejí se v městských centrech nebo v obcích s velkou populací a nabízejí široké spektrum služeb včetně specializovaných programů.	8	15%
Krajské a centrální knihovny – tyto knihovny zajišťují metodickou podporu menším knihovnám v regionu a mají rozsáhlou nabídku služeb pro širokou veřejnost i odbornou veřejnost.	8	15%
Bez odpovědi	9	17%
Celkem	53	100%

Q. Přibližný počet zaměstnanců (přepočteno na plné úvazky):

Ot31		
Přibližný počet zaměstnanců (přepočteno na plné úvazky):		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Méně než 1 plný úvazek	9	17%
1	4	8%
2 – 5	5	9%
6 – 10	3	6%
11 – 20	6	11%
Více než 20	18	34%
Bez odpovědi	8	15%

Q. Jaká je vaše role v knihovně:

Ot32		
Jaká je vaše role v knihovně:		
Odpověď	Celkem (N)	Celkem (%)
Ředitel/ka	22	42%
Vedoucí oddělení služeb	6	11%
Vedoucí pobočky	1	2%
Metodik/čka	2	4%
Jiné	13	25%
Bez odpovědi	9	17%
Celkem	53	100%

3.6. Závěrečný komentář

Q. Prostor pro další komentáře či postřehy

Ot35		
Prostor pro další komentáře či postřehy		
Odpověď	6	11%
Bez odpovědi	47	89%
Celkem	53	100%

4. Údaje o výzkumu

Název	Průzkum inovací ve veřejných knihovnách ČR 2024
Povaha výzkumu	Kvantitativní
Cílová skupina, Základní soubor	Veřejné knihovny v ČR Respondenti: ředitelé knihoven, vedoucí poboček, metodici služeb a další zaměstnanci veřejných knihoven
Výběrový soubor	N = 53
Výběrová metoda	Samovýběr
Metoda sběru dat	On-line dotazník (CAWI)
Délka dotazníku	Průměrný čas: 29 min 40 s, medián 12 min 33 s
Uskutečnění sběru dat	2024
Výstupy	Zpráva Zdrojová data